

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

י"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 119

מסכת בבא קמא ל"ז-מ"ג

בס"ד, י"ד אלול תשס"א

השבוע בגליון

■ העברת בעלות על עבירות
■ יראת הכבוד מפני תלמידי חכמים
■ ממה התפעל הרבי מקוצק?
■ למי יחולקו פיצויי תאונת המטוס

■ ברכה על אילנות ערלה
■ תשובתם של סנגורי ישראל
■ "צדיק" שמכר את מצוותיו

■ האם שור מרגיש הבדל בין שבת ליום טוב?
■ אדם שאינו זוכר אם התפלל תפילת שבת
■ המשותף לממצא הדפוס וליבואן תפוחי אדמה
■ לגוטנברג יש חלק לעולם הבא

דבר העורך

בנקאי שכזה

אמרו עליו על ר' שמואל שטראוס זצ"ל שיהודי שמח וטוב לב היה, כי שמחה גדולה ונהרה אמתית לא ראו על פניו מעולם, כפי שראו באותה שבת מיוחדת לפני שנים רבות. ירא אלוקים מרבים היה ר' שמואל שכל חייו התאמץ לקיים את רצון קונו ולהרבות במצוות ובמעשים טובים. "חצר שטרויס" המפורסמת שבירושלים, נתרמה על ידו, כולל המבנים שבתוכה, לבקשתו של גאון המוסר רבי ישראל סלנט זצוק"ל. רבים שמעו על חצר זו, אך לא רבים יודעים, כי היום היא מכונה "מוסררה", לאחר שהעריבים שכבשו את האיזור כינוהו כך על שם בעלי המוסר שהתגוררו בו.

כיצד נתרמה "חצר שטרויס", ומנין היה לר' שמואל שטראוס ממון כה רב? על כך שמענו מהמחנך הוותיק הרה"ג ר' משה טורק שליט"א נכדו של מורינו רבי יעקב רוזנטיין ז"ל שהיה חתנו של ר' שמואל.

ר' שמואל התגורר בעיר קרלסרוה שבגרמניה. לפרנסתו עסק ר' שמואל בניהול בנק קטן שהקים עבורו חמיו העשיר לאחר נישואיו. במושגי אותם הזמנים, כדי לנהל בנק קטן היה צורך בשלושה דברים: רשיון מן הממשלה, קבלות רשמיות וחליפה בעלת שני כיסים לכל תפוחות, כדי לשכן בהם את כספי הפקדונות.

ואכן, ר' שמואל ניהל את חליפתו ביד רמה. אנשים רבים סמכו עליו והפקידו בידיו את כל חסכונותיהם, והוא פירס את משפחתו בריחוק.

בוקר אחד, יום שישי היה זה, לבש ר' שמואל את בגדי השבת לרגל שמחת ברית מילה שערך אחד מקרוביו, ולאחר ברית המילה עסק ר' שמואל בעסקיו במשך מספר שעות.

עם לילה, בליל שבת קודש, ר' שמואל סיים את תפילת ליל שבת והחל לצעוד אל ביתו, כאשר לפתע הבחין כי **כיס מעילו תפוח.** לתדהמתו הרבה התברר לו, כי כל כספי הפקדונות שהפקידו

דף לז' א/א מועד לשבתות ואינו מועד לחול

האם שור מרגיש הבדל בין שבת ליום טוב?

משנתנו מביאה את דברי רבי יהודה הסובר, כי שור שנגח שלש פעמים בשבתות, הרי הוא "מועד לשבתות", ואם יגח פעם נוספת בשבת, על בעליו לשלם נזק שלם. אולם, לגבי ימות החול השור נחשב כשור "תם", שמשלם חצי נזק בלבד, וכך נפסק להלכה (רמב"ם הל' נזקי ממון פ"ו הל' ח').

בביאור הלכה זו הקובעת, כי שור שנגח בשבתות, מועד לשבתות בלבד מסביר רש"י (ד"ה "הרי הוא מועד לשבתות"), שבשבת השור בטל ממלאכה, ועל כן דעתו זחה עליו ומתעורר בו רצון לנגוח. לעומת זאת, בעלי התוספות (ד"ה "הרי הוא מועד") מבארים בשם הירושלמי כי כאשר השור רואה את האנשים לבושים בבגדים נאים של שבת אין הוא מכירם, ולפיכך אין הוא מתנהג כהרגלו ונוגח. למחלוקת רש"י ובעלי התוספות, ישנה השלכה הלכתית מעניינת.

מה דינו של שור זה ביום טוב? יש לדון, האם שור ה"מועד לשבתות" מועד גם ליום טוב, ועל בעליו לשלם נזק שלם גם על נגיחותיו בחגים ובמועדי ישראל, או שמא הוא מועד לשבתות בלבד, אך אם נגח ביום טוב הרי זה כאילו נגח ביום חול ואינו אלא שור תם המשלם חצי נזק.

כאשר נדון בשאלה זו, נמצא, כי לדעת רש"י, שור ה"מועד לשבתות", אינו מועד לימים טובים, שהרי הוא "מועד לשבת" משום שהוא בטל ממלאכתו באותו יום, ומאחר שליום טוב ניתן להשכירו לנכרי [לדעת הרמ"א (סי' רמ"ו סעי' ג')]. אך ה"ים של שלמה", ה"מגן אברהם" והגר"א חולקים וסוברים שגם ביום טוב אין להשכיר בהמה לנכרי. ע"ע "משנה ברורה" (שם ס"ק י"ט), אין יום זה נחשב כיום שבו השור בטל ומשחרר מעול עבודתו. לעומת זאת, לדעת בעלי התוספות, שבשבת השור מתנהג שלא כהרגלו מחמת בגדי השבת השונים שהאנשים לבושים בהם, אם כן, מאחר שגם ביום טוב אנשים לובשים בגדים חגיגיים, הרי השור ה"מועד לשבתות" מועד גם לימים טובים... ("שואל ומשיב מהדורה א' ח"ב סי' ס"ו ד"ה "והנה דר"י).

אדם שאינו זוכר אם התפלל תפילת שבת: נפסק להלכה ("משנה ברורה" סי' תכ"ב ס"ק י'), כי אדם שהתפלל תפילת "שמונה עשרה" בראש חודש, ומיד לאחר התפילה אינו זוכר אם אמר "יעלה ויבא", עליו לחזור ולהתפלל, כיון שאנו מניחים שהוא התפלל כהרגלו, ולא אמר "יעלה ויבא". אולם, ב"ציץ אליעזר" (חלק י"ג סי' כ"ה) מעלה אפשרות, כי אין הדין כן לגבי אדם שהתפלל בשבת, ואינו זוכר האם התפלל תפילה של שבת, או שמא, חלילה, תפילה של יום חול. שכן, אחר שנוכחנו בסוגייתנו שאף השור חש בשינויים החלים בשבת, קל וחומר, שאדם השרוי בתוך אווירת השבת, מרגיש בהם, ויש, איפוא, מקום לתלות שהוא התפלל תפילת שבת ולא תפילת יום חול. ואכן, כך מכריע בעל "מרכבת המשנה" ("שולחן עצי שטיס" סי' ו').

אולם, להלכה כתב ה"משנה ברורה" (סי' רס"ח ס"ק ט') כי גם אדם זה צריך לחזור על תפילתו. בבית מדרשו נאמרה סברה יפה לבאר, מדוע אמנם אין לסמוך על כך שהאדם חש באווירת השבת והתפלל תפילת שבת, זאת, משום, ששלוש הברכות הראשונות של תפילת "שמונה עשרה" של שבת, זהים לתפילת "שמונה עשרה" של יום חול. ממילא, יתכן, כי האדם שהתחיל להתפלל בנוסח השגור על לשונו בימות החול, המשיך את תפילתו וגלש בלשונו זו גם בשבת קודש, ועל כן

המשך בעמוד הבא

המשך בעמוד הבא

המשך מעמוד קודם

בידיו, הצוררים בחבל ובשקיק בד, נמצאים בכיס מעילו. בו ברגע, עצר ר' שמואל מהילוכו. עיניו רשפו, ליבו הלם ורקותיו פעמו בחוזקה. כל חייו עמדו על כף המאזניים. השלכת שקיק הבד, כמוה כהשלכת כל עתידו לנהר גועש. הוא כבר צפה בדמיונו את המוני הלקוחות - איכרים, סוחרים זעירים, אנשים שחשכו מפת לחמם כדי לרכוש תפילין לבנם יקירם, כולם עומדים בפתח ביתו וזועקים חמס. זעקות "גזלן", "גנב" ו"פושע" החלו להשמע במהרה, ותוך דקות מספר רוקן ההמון הזועם את תכולת ביתו, השליך אותו ואת משפחתו מדרתם ועשה בה שמוט.

אחוז בשרעפיו עמד ר' שמואל בטיבורה של העיר, בפנית קרן רחוב הומה. הוא החליט. ידיו לא רעדו, בטנו לא צבתה, לבו פעם בקצב סדיר ורגוע, וארשת פניו שלווה היתה, כאילו לוגם הוא כעת כוס חמין בהפסקת הצהרים. ר' שמואל ניער מעליו את מעילו, וצפה באדישות בצרור הכסף שנשטמ מכיסו.

ר' שמואל המשיך בהילוכו לעבר ביתו, ולא פנה להביט אף לא פעם אחת לעבר האוצר שברגע זה הופקר לגורלו. לבטח, לא יחלפו מספר דקות, וחיוו גוי קרסלאוי ישתנו מן הקצה אל הקצה. **נרות השבת ריצדו כתמיד**, כאשר ר' שמואל נכנס אל ביתו כששמחה עצומה אופפת את כולו. חיוך רחב נמתח על פניו, ולאחר שאיחל לבני משפחתו "אגוטן שבת" לבבי, פצח ר' שמואל בשירת "שלום עליכם" שהדהדה על פני כל הרחוב.

אותה שבת לא ויתר ר' שמואל על זמר או מנגינה יפה כל שהיא שעלו בזכרונו. גולש היה ר' שמואל מ"חסדי ה' כי לא תמנו" ומזמר "אמת אתה הוא ראשון", משם המשיך לשורר "בגלל אבות תושיע בנים", חזר ל"חסדי ה'", סיים ב"קה ריבון עלם" וקינח במרש עליו. בני ביתו לא ידעו מאומה על שאירע ברחוב, אך מי הוא זה שרואה את ר' שמואל עליו ושמו ואינו מצטרף? וכך חלפה לה השבת על משפחת שטראוס בטוב ובנעימים.

שלושה כוכבים קרלסואיים נצצו במרומים כאשר ר' שמואל אחז בהתרגשות את גביע הכסף, ובעוד טיפות יין זולגות במורד כף ידו הבדיל ר' שמואל בקול רם "המבדיל... בין ישראל לעמים בין יום השביעי לששת ימי המעשה...", כשבלבו הוא הודה לאלוהי ישראל על שנסך בו את תעצומות הנפש לבצע את רצונו לשמור על קדושת שבת המלכה, בלא כל חשבון. הנוכחים סיימו לנגב את אצבעותיהם טבולות היין בכיסי מכנסיהם, כסגולה לעשירות, ור' שמואל סימן להם לשבת על מקומותיהם, והחל לספר להם את אשר אירע עמו בליל שבת.

רגשות פחד ושמחה, צער והתרגשות, רימשו בעירבוביא ליד שולחן השבת הגדול, שסגף באותן שעות דמעות רותחות ודמעות גיל שניגרו מעיני בני המשפחה. ר' שמואל חיזק את לבם בדברי מוסר ובמאמרי חז"ל, כי הכל מאתו יתברך, ואל להם לדאוג, כי הוא הזן והמפרנס לכל, ואנו עשינו את רצונו. ר' שמואל סיים את דבריו והנוכחים שתקו. איש איש התכנס בהרהורי פנימה, וכל אחד ניסה לגרוש ממשבותיו את השאלה המרה כיצד יראו "החיים שאחרי". האחד שיקע את

המשך בעמוד הבא

המשך מעמוד קודם

עליו לשוב ולהתפלל.

דף לח/א אשר יעשה אותם האדם

המשותף לממציא הדפוס וליבואן תפוחי אדמה

מבואר בסוגייתנו, שגם נכרי העוסק בתורה מקבל על כך שכר, שנאמר (ויקרא יח/ה) "אשר יעשה אתם האדם וחי בהם", ואף הנכרי נכלל במילה "האדם". בעלי התוספות (ד"ה "אלא האדם") מקשים על כך מדברי הגמרא (בבא מציעא קיד/ב) האומרת, שהנכרי אינו מכונה "אדם", ומשום כך קברי עובדי כוכבים אינם מטמאים באהל. מוכח איפוא, שהנכרים אינם נכללים במילה "אדם". רבינו תם מתרץ על כך, שאמנם הנכרי אינו כלול במילה "אדם", אך הוא נכלל במילה "האדם".

בעל ה"תורת חיים" (מובא בשו"ת "חתם סופר" ח"ב יו"ד סי' של"ו) מבאר את דברי בעלי התוספות, ואומר, שהאדם מורכב משני חלקים - גוף ונשמה. הגוף נוצר מן האדמה, ואילו הנשמה היא חלק אלוהי ממעל. מעתה, ניתן להבין, כי המילה "אדם" באה לבטא את ייחודו של יציר האלוהים, שבקרבנו נשמה שניתנה לו מאת בורא עולם, ואילו המילה "האדם" כוונתה לגוף האדם. לפיכך, המילה "אדם" רומזת לעם ישראל שנתייחדו בנשמתם משאר אומות העולם. לעומת זאת המילה "האדם", שרומזת לגוף האדם, כוללת בתוכה גם את הנכרים.

לגוטנברג יש חלק לעולם הבא: רבי ישראל ליפשיץ בעל ה"תפארת ישראל" מאריך בפירושו על דברי המשנה באבות (פרק ג' משנה י"ד) האומרת "חביב אדם שנברא בצלם", ומבאר, שחז"ל באמירתם שהנכרים אינם קרויים אדם, לא התכוונו לשלול בכך את מעלתם, שהרי גם הם נבראו בצלם אלוהים, ובודאי שלא התכוונו להשוותם לבעלי חיים, שהרי, גם לחסידי אומות העולם, יש חלק לעולם הבא (רמב"ם הל' תשובה פ"ג הל' ה'). בדבריו, מציין בעל ה"תפארת ישראל" את הנכרים שהמציאו תרופות חשובות לתועלת האנושות, ואת "דראקא", שייבא זרעי תפוחי אדמה מיבשת אמריקה לאירופה, וכך הציל נפשות רבות מרעב, בהם רבים מאחינו בני ישראל, ואת "גוטנברג" ממציא הדפוס, שבזכותו נלמדים רבבות דפי גמרא, וודאי שיקבלו את שכרם לעולם הבא.

על כן מבאר בעל ה"תפארת ישראל", כי מלכתחילה, הכינוי "אדם" אינו יאה אלא לאדם הראשון, שאכן נברא מן האדמה, שהרי האנושות כולה, היא יצירת בשר ודם. מכל מקום, חז"ל קבעו כי גם בני ישראל יכוננו "אדם", משום שאנו, בני ישראל, נולדים לתוך ההכרה והידיעה שהקב"ה ברא את העולם, ובכך אנו דומים לאדם הראשון, ועל כן אנו נקראים על שמו. לעומת זאת הנכרים, אינם מכונים על שמו, אולם, וודאי שכצאצאיו של אדם הראשון הם מכונים "בני אדם" כמאמר הפסוק (תהילים קט/טז) "והארץ נתן לבני אדם".

ברכה על אילנות ערלה: בטעון זה, שהנכרים גם הם מכונים "בני אדם", משתמש בעל ה"חלקת יעקב" (שו"ת או"ח סי' נ"ו), בדונו אודות הספק שעורר הגאון רבי עקיבא איגר [עיין גליון 110] האם מותר לברך ברכת האילנות בשנת ערלה, שהרי אנו מברכים "ליהנות בהם בני אדם", ובשנת ערלה אסור ליהנות מהם. אולם, בעל ה"חלקת יעקב" סובר, כי מאחר שהנכרים גם הם קרויים "בני אדם", שוב אין מניעה לברך על האילנות, שכן, נוסח הברכה הוא "ליהנות בהם בני אדם", ובני האדם הנכרים הרי מותרים לאכול מאילנות ערלה.

תשובתם של סנגורי ישראל: מעניין לציין את דברי ה"שדי חמד" (כללים מערכת א' אות ע"ד), הכותב הסבר יפה, ששימש רבים מרבני עם ישראל ומסניגוריו בפולמוסים שהתפתחו עם נוצרים אשר חשו עצמם או הציגו עצמם כנפגעים ממאמר חז"ל, ש"אתם קרויים אדם ואין נכרים קרויים אדם".

חכמי ישראל לדורותיהם הדגישו בוויכוחים אלו, כי המילה "אדם" שונה ומיוחדת מכל המילים המכנות את האנושות. שהרי את המילה "איש" ניתן לומר בלשון רבים: אנשים. כמו כן, גבר-גברים, אשה-נשים וכדומה. לעומת זאת, אין כל ביטוי בלשון רבים למילה "אדם". על כן יאה לעם ישראל בלבד הכינוי "אדם", על שם שכל העם הוא כאיש אחד בלב אחד, שהכל כואבים את כאבו של כל יהודי באשר הוא נמצא.

דף לח/א ראה ויתר גוים

המצוות אינן תרופות

הגויים הפסידו את הזכות הגדולה ביותר לה יכול אדם לצפות - שכר עבור קיום מצוות ה'. הגמרא בסוגייתנו מספרת, כי כאשר התברר, שאומות העולם אינם מקיימים את שבע המצוות שניתנו לבני נח, קבע הקב"ה, כי אף אם יקיימום מכאן ולהבא, הם לא יקבלו על כך שכר כמצווה ועושה", אלא שכר פחות, כ"מי שאינו מצווה ועושה".

איזה שכר ניטל מן הנכרים? הנצי"ב ("העמק דבר" ויקרא בתחילת פ' בחוקותי) מבאר, ששכר המצוות אינו כתשלום תמורת עבודה, אלא שכרו של אותו אדם שמקיים מצווה היא ההתעלות לדרגה רוחנית גבוהה יותר, בה הוא זוכה להתקרב

המשך בעמוד הבא

המשך מעמוד קודם

וליהנות מזיו השכינה. הנצי"ב משווה זאת לאדם הנוטל תרופה במצוות הרופא, שהבראתו אינה פרס על ציותו להוראות הרופא, אלא היא תוצאה טבעית של השפעת התרופה על גופו. כך גם המצווה, שטבעה הוא לרומם את האדם ולהעלותו בדרגה. שכן זה, לא ניטל מן הגויים שמקיימים את מצוותיהם, שהרי הוא תוצאה טבעית של קיום המצווה.

אלא, שמלבד זאת, שמור שכר מיוחד לשומרי מצוות ה' עקב קיום העולם בעצם עשיית ציוויו של מי שאמר והיה העולם. זכות זו, מבאר הנצי"ב, נטל הקב"ה מן הנכרים בכך שקבע, שהעולם לא ישען אלא על עם ישראל בלבד. לפיכך, היהודים בלבד הם הזוכים לקבל שכר על קיום העולם בזכותם, אך הנכרים, שהעולם אינו נשען עליהם, אינם זוכים לשכר זה.

"צדיק" שמכר את מצוותיו: בספרו "משיב דבר" (שו"ת ח"ג סי' י"ד) מספר הנצי"ב על יהודי שהציג את עצמו כצדיק בעל זכויות רבות, ויהודי תמים וירא אלוקים התפתה על ידו לרכוש ממנו את זכויותיו תמורת התחייבות לשלם עבורן 22,000 רובל טבין ותקילין. לאחר מספר ימים התעשת הקונה ופנה לחכם גדול, ששאל בחלום והודיע לו, כי אותו "צדיק" אינו אלא ככל האדם, וזכויותיו אינן רבות כלל וכלל. עקב כך, ביקש הקונה לבטל את המכירה, אך ה"צדיק" דרש בתקיפות מן הקונה לשלש לידי את הסכום המובטח.

בתחילת דבריו, הנצי"ב נוזף חמורות ב"צדיק" שמכר את זכויותיו ובכך הוכיח הלכה למעשה שאין הוא מעריך כראוי את שווי עולמו הרוחני. למעשה, הכריע הנצי"ב, כי אין כל תוקף למכירת מצוות שנעשו בעבר, מאחר ששכר המצווה הוא תוצאה טבעית מקיום המצווה, ואינו מיועד אלא למקיימה בלבד. לפיכך, האדם שקנה את שכר המצווה, הרי הוא כחולה שרקם עסקה עם אדם בריא שיטול תרופה עבורו, שכמובן, אין החולה עצמו נרפא מכך, כמו כן, רכישת שכר מצוותיו של הזולת אינה יכולה להועיל לקונה במאומה. [אמנם, יש שכר על קיום העולם, שהוא כתשלום על מעשה המצווה אך אין מכירה לחצאי, ומאחר שמכירת השכר הטבעי אינה חלה, כל הקניין בטל].

העברת בעלות על עבירות: מקרה הפוך, של אדם שרכש את עוונותיו של חברו, אנו מוצאים במהרש"ם (שו"ת ח"ג סי' קנ"א), כאשר יהודי הסכים לרכוש את כל חטאי חברו תמורת שלושים רובל כסף, אך לפני מתן המעות הודיע הקונה לעדים, כי כל כוונתו לצחוק בעלמא, והוא אינו מתכוון באמת לרכוש את עוונותיו של חברו. למרות זאת, הזהירו המהרש"ם, כי הוא ראוי לעונש ולקנס על כך שחילל שם שמים, וכאילו כפר בשכר ובעונש.

דף מא/ב עד שבא רבי עקיבא ולימד

יראת הכבוד מפני תלמידי חכמים

הגמרא בסוגייתנו מביאה את דברי רבי עקיבא, שדרש מהפסוק (דברים ו'ג) "את ה' אלקיך תירא", שיש להתייחס ביראת כבוד לתלמידי החכמים. בעלי התוספות (ד"ה "לרבות ת"ח") מבארים, כי פסוק זה בא לרבות את דיני המורא המיוחדים הנוהגים כלפי רב מובהק שלימדו תורה, או כלפי "מי שהוא גדול הדור ומפורסם בדורו" (רמ"א יו"ד סי' רמ"ד סעי' י'), שדינו כרב מובהק, ואילו מהפסוק (ויקרא יט/לב) "מפני שיבה תקום" אנו למדים כי יש לכבד את שאר תלמידי החכמים.

ואכן, ההבדל בין כבוד תלמיד חכם לכבוד רבו המובהק בא לידי ביטוי בהלכות רבות, כגון: החיוב לקום מפני רבו מובהק, הינו גם כאשר הוא נראה לו ממרחק רב, לעומת זאת, מפני תלמיד חכם אחר יש לעמוד רק כאשר הוא עובר בתוך ד' אמותיו של האדם היושב, אך לא לפני כן ("שולחן ערוך" יו"ד סי' רמ"ד סעי' ט'). כמו כן, כאשר אדם קורע את בגדו על תלמיד חכם שנפטר, הוא רשאי לאחות את מקום הקריעה למחרת, ואילו קריעה על רב מובהק אין לאחותה לעולם (שו"ע יו"ד סי' ש"מ סעי' י"ז). גם בדיני אבידה ניתן ביטוי להלכה זו, כאשר נפסק (שו"ע חו"מ סי' רס"ד סעי' ב') כי אדם המוצא אבידת רבו ואבידת אביו, עליו לטפל באבידת אביו, אך אם הוא מצא את אבידת אביו ואת אבידת רבו המובהק, עליו לטפל באבידת רבו.

גם בעל "תרומת הדשן" (סי' קל"ח) פסק, שלגדול הדור יש דין של רבו מובהק, וכפי שמבאר החיד"א (בספרו מדבר קדמות מערכת מ' אות ז'), שבנשמתו של גדול הדור יש ניצוץ ממש רבינו ע"ה, מקבל התורה, ועל כן, דינו של גדול הדור הוא כדין רבו המובהק שלימדו תורה.

הרב מבריסק זצ"ל (בחידישו הרי"ז הלוי על הרמב"ם הל' תלמוד תורה פ"ה הל' י"א) עומד על ההבדל היסודי שבין כיבוד תלמיד חכם לבין כיבוד רבו המובהק. הרמב"ם פוסק (שם) ש"הרב המובהק שרצה למחול על כבודו... הרשות בידו". משמע, איפוא, שרק רב מובהק רשאי למחול על כבודו, אך תלמיד חכם אחר אינו רשאי לעשות כן. ומבאר הרב מבריסק, שמצוות כיבוד תלמידי חכמים אינה חיוב כלפיהם, אלא מצווה עלינו לכבדם על יגיעתם העצומה בתורה הקדושה. לעומת זאת, החובה לכבד את רבו המובהק הינה חוב אישי המוטל על התלמיד כלפי רבו על

המשך בעמוד הבא

המשך מעמוד קודם

ראשו בין ברכיו, השני השעין את סנטרו על השולחן ובהם באורלוגין התלוי על הקיר מולו, האחר ישב זקוף על כסאו, כאילו קפא מרגע ששמע את ההודעה הקשה.

הכל קפצו באחת ממקומם, כאשר כסאו של ר' שמואל חרק בעוצמה על ריצפת החדר. בני הבית הביטו באביהם, שנחפו ללבוש את מעילו העליון ועמד לצאת מפתח הבית תוך שהוא אומר: "עלינו מוטל להשתדל. אני הולך לבדוק מה קרה עם הכסף!"

בני הבית נותרו במקומם, עצובים על שאירע, ודואגים לאביהם שעתידי להתאכזב מרה, כאשר יגלה כי צרור השטרות איננו. ואילו ר' שמואל, יצא שאננות את מפתן ביתו, כשרוח השמחה ששרתה עליו במהלך השבת, מלווה אותו לדרכו.

היה זה בשעת לילה מאוחרת. דמותו התמירה של ר' שמואל נראתה היטב על רקע האורות הצהובים שבקעו מחלונות הבתים. דמות של איש אמיץ, אדם ישר והגון, המאמין והבוטח באלוקיו בלא סייגים.

ר' שמואל הלך והתקרב אל המקום בו הוא שמט את מעילו, והנה, בדיק באותה פינה, **בקרן הרחוב ההומה, היה מנוח ה... צרור,** אכן. במשך שבת שלימה איש לא נגע בכספו של ר' שמואל!

ר' שמואל נשא את פניו למרומים, הודה לבורא העולם על שהעניק לו את הכוחות הדרושים לעמוד בניסיון כה גדול, ועל שהציב שמירה על כספו שהיה מונח במשך כל השבת ברחובה של עיר, ובעודו קורא בהתרגשות מזמורי הודיה מספר התהילים, התכוף ר' שמואל במלא הדרו, השיב את הצרור אל הבנק - לכיס מעילו, וחזר בעליצות לביתו. אין צורך לתאר את השמחה העצומה שהשתררה בבית משפחת שטראוס, כאשר אבי המשפחה נכנס אל הבית, כשכיס מעילו תפוח ועל פניו החיוך הנצחי.

הרב משה טורק שליט"א ששמע את המעשה מחמותו, שהיתה בתו הבכורה של ר' יעקב רוזנהיים, מסיים את דבר המעשה, כשהוא מפטיר ואומר: **"ומה קרה אחר כך?"** למחרת עבר באיזור שר האוצר של המחוז ששמע כי יהודי ישר ונאמן מנהל בנק באיזור זה, ובו במקום הוא החליט שכל כספי אוצר המדינה יופקדו בבנק של ר' שמואל שטראוס! הפעם כבר עלה ר' שמואל זקוק לחספר מעילים גלי כיסים עמוקים ורחבים עד מהרה נפוצה השמועה כי מושל המחוז הביע את נאמנותו ב"בנק שטראוס", ותוך שנים מספר היה ר' שמואל לעשר מופלג ומפורסם. מכספים אלו, תרם ר' שמואל את "חצר שטרויט" המפורסמת בה התגוררו צדיקים מופלגים וגאוני ארץ, בהם, הגאון ר' איצ'לה בלור והגאון ר' נפתלי אמסטרדם זצוק"ל.

"אני חושב", מסיים הרה"ג ר' משה טורק שליט"א, "שעל מעשה זה, אין צורך להוסיף מילים ומוסר השכל, המעשה הזה מדבר בעד עצמו". אכן.

בברכת התורה

הצ'רכ

המשך מעמוד קודם

כך שלמדו תורה. לפיכך, על תוספת הכבוד לה זכאי הרב המובהק, רשאי הוא למחול, שהרי מצווה זו נובעת מחוב אישי של התלמיד לרבו. אמנם, להלכה נפסק, שגם רב שאינו רבו המובהק רשאי למחול על כבודו (שולחן ערוך סי' רמ"ד סעי' י"ד, "כסף משנה" שם).

דף מב/ב הואיל ואין משתלם אלא לאחר מיתה למי יחולקו פיצויי תאונת המטוס

יהודי ירושלמי, ששימש כשוחט, נסע לארגנטינה כדי לשחוט פרות, אך נספה בתאונת מטוס מחרידה שאירעה בדרכו הארוכה. הנהלת מפעל הבשר בחו"ל עמדה לשגר לארץ ישראל סכום כסף גדול כפיצויים, מאחר שהשוחט נפטר בדרכו לעבודה, ובפני הגאון רבי יצחק ווייס זצ"ל הוצגה השאלה, כיצד יש לחלק את סכום הפיצויים בין בני המשפחה. האם הוא מגיע לאלמנה בלבד, האם גם לכל אחד מבניו של השוחט זכות בממון זה, או שמא בכלל על כסף זה חלים דיני הירושה ולבכור מגיע כפליים, שהרי כסף זה מגיע עקב עבודתו של אביהם המנוח. בעל ה"מנחת יצחק" מביא בהקשר לשאלה זו את דברי סוגייתנו. בסוגייתנו מבואר, שבעליו של שור המועד להרוג בני אדם, משלם כופר ליורשי הנפטר, כדמי ערכו של הנפטר [ע"י לעיל דף מא/א שנחלקו בזה התנאים]. כן מביאה הגמרא את דברי ריש לקיש הדורש מן הפסוק (שמות כא/כט) "והמית איש או אשה", שכאשר שור הורג אשה נשואה, אין דמי הכופר שייכים לבעלה, כשאר ירושתה, אלא בניה נוטלים אותם, ואם אין לה בנים יטלום שאר יורשיה.

על כך מקשה בעל ההפלאה (קו"א אבה"ע סי' צ' ס"ק ז') מהמשך סוגייתנו, שם מבואר, כי הבעל אינו יורש אלא נכסים שנמצאו תחת ידי אשתו בשעת מיתתה. אולם, נכסים שיגיעו לה לאחר מכן, כגון: ירושות שיגיעו לה לאחר מיתתה, אין לו זכות בהן, ואף ממון שהלוותה לאחרים לפני נישואיה, אין הוא רשאי לגבותו מיד הלווים, אלא יורשיה האחרים נוטלים אותו (שולחן ערוך שם, סעי' א'). ואם כן, מדוע יש צורך בפסוק מיוחד כדי ללמוד ממנו שהבעל אינו מקבל את דמי הכופר, הרי דמי הכופר אינם אלא חוב שנוצר לאחר מיתתה, ואין הם נחשבים כנכס שהיה תחת ידיה בשעת פטירתה?

ה"מנחת חינוך" (מצווה נ"א) שנדרש לשאלה זו מבאר, כי כאשר נתבונן, נבחין כי אדרבה, לולי חידוש התורה שכסף הכופר אינו מיועד לבעלה, היינו סבורים שהבעל יקבלו. שכן, למעשה הבעל הוא היורש את אשתו אלא שהתורה הטילה מגבלות על כך ירושתו, שאין הוא יורש כי אם ממון שהיה ברשותה בשעת פטירתה. אולם, למעט ממון זה, הבעל הוא היורש.

והנה, כסף הכופר כלל אינו נכלל בדיני ירושה, שהרי הוא אינו אלא חוב כספי שנוצר לאחר מיתתה ומעולם לא היה שלה, אלא התורה קבעה שעל בעל השור להעניק מתנה ליורשי הנהרגת. מעתה, אחר שבעל השור מחוייב להעניק מתנה ליורשי הנהרגת, כלום לא היינו מעניקים זאת לבעל, שהוא היורש העיקרי? על כן נזקק ריש לקיש לדרשה מיוחדת כדי ללמוד, שגם מתנה זו אינה מיועדת עבור הבעל.

לפיכך, אומר בעל ה"מנחת יצחק" (ח"י סי' קל"ז) גם במקרה זה של השוחט, מאחר שסכום הפיצויים מעולם לא היה של הנפטר, אין חלים עליו דיני ירושה כלל ועיקר, וכל שיש לברר הוא מה המנהג במקרים אלו, כיצד מחלקים את הכסף, האם לאלמנה בלבד, או שמא לכל בני המשפחה, אך אין עליו דיני ירושה.

פנינים

דף מב/ב וירש אותה מכאן שהבעל יורש את אשתו

ממה התפעל הרבי מקוצק?

בנו של הגאון הצדיק רבי אברהם מציכנוב, הצדיק ר' זאב מסטריקוב, חסיד קוצקאי "שרוף" היה.

באחת הפעמים בהם נכנס אל הקודש פנימה, שאלו הרבי מקוצק זיע"א: אמור נא לי ר' זאב, כיצד התנהג אביך כאשר נפטרה אמו הרבנית ע"ה?

השיב ר' זאב: אבי הצטער צער גדול על פטירתה. אך תחילה, מיד עם עלותה למרומים, הוא ניגש לארון הבגדים שם היו תלויים מלבושיה, הוציא ממנו בגד מבגדיה והעבירו לארונו, תוך שהוא אומר: כתוב בתורה (במדבר כא/יא) "וירש אותה", והנני לקיים מצוות עשה."

הפטיר הרבי מקוצק: "מי יוכל להידמות לאיש קדוש שכזה".

(סיפורי חסידים לרב זוין על פרשת פנחס)

"מאורות הדף היומי"

בית המדרש למגיד שיעור דף היומי, סוכטשוב

בשורה לתושבי תל אביב

הננו שמחים להודיע

כי זכינו ב"ה לייסד שיעור חדש בדף היומי

השיעור יתקיים

ב"משרד תיווך עוזיאל"

רחוב סלמה 113 תל אביב

בכל יום בשעה 15:00

ע"י מגיד שיעור מרבני בית מדרשו הצבור הרחב מוזמן

כתובת המערכת

רחוב חתם סופר 3 בני ברק ת.ד. 471

טל. 03-6160657 פקס. 03-5780243

מחלקת מנויים

המעוניינים להצטרף למנויי "מאורות

הדף היומי" בעברית או באנגלית

בדואר: נא לפנות לטל. 03-616-06-57

בדואר אלקטרוני: נא לפנות

dafyomi@hadaf-hayomi.com

בפקס: נא לפנות לפקס 03-574-82-72

המעוניינים להשתתף בהוצאת הגליון לאור להנצחת יקיריהם ולעילוי נשמתם, נא לפנות

03-616-06-57

נקודות הפצה בחו"ל

מנצ'סטר: הר"ר מנחם אדלר 7088575-44-161

לונדון: הר"ר יחזקאל אברט 020-84551997

בלגיה: הר"ר יעקב סנדורוביץ 0475-263759

צרפת: הר"ר יהודה בוכינגר 333-88140301

ארה"ב ניו ג'רסי: הר"ר אייזיק פרי

201-871-5850

לוס אנג'לס: הר"ר שמואל לוינגר 818-5098880

מונטריאל: הר"ר שמואל צבי לקס 514-2744160

בארצות הברית

ניתן לקבל את הגליון "מאורות הדף היומי"

בעברית או באנגלית מידי שבוע בדואר

לפרטים נא לפנות לטל. 718-972-5756

לעילוי נשמת הר"ר ראובן גומבו ז"ל ב"ר צבי ז"ל

זווגי מרת פראדל גיטל ע"ה

ב"ר שמואל ז"ל

ת.נ.צ.ב.ה

לעילוי נשמת מרת אסתר לאה פרידברג ע"ה
ב"ר שמעון הכהן ז"ל נלב"ע י"ח אלול תשל"ח
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצחה ע"י בנה ידידנו הר"ר דב יצחק פרידברג ומשפ' שיחיו אנטורפן

לעילוי נשמת מרת אסתר ע"ה
ב"ר אליעזר יוסף ז"ל נלב"ע י"ז אלול
ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת אבי מורי הרח"ח ר' פנחס אליהו הישריק ז"ל
ב"ר יצחק הי"ד נלב"ע ח"י אלול תשמ"ג
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י בנו הר"ר ברוך שמואל הישריק פתח תקוה

לעילוי נשמת הר"ר דוד אייזיק מושקוביץ ז"ל ב"ר מאיר ז"ל נלב"ע י"ט אלול תשי"ח
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י חתנו ובתו הר"ר אריה באום ורעייתו שיחיו

לעילוי נשמת הר"ר עזרא שוורץ ז"ל
נלב"ע ט' אלול תשי"ג
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י מרת רחל שוורץ תחי' ובנה הר"ר אלימלך יעקב ובני ביתו שיחיו

לעילוי נשמת מרת לאה יהודית גלברט ע"ה
ב"ר יצחק ז"ל נספתה בשואה י"ז אלול תשי"ב
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצחה ע"י בנה הר"ר אליעזר דוד גלברט שיחיו